

Kazakistan'ın Astana Barış Görüşmelerindeki Rolü ve Elde Edeceği Avantajlar

Yrd. Doç. Dr. Serdar YILMAZ
İstanbul Arel Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler (İngilizce) Bölümü

Arap Baharı 2010 yılında üniversite mezunu olduğu halde işsizlik nedeniyle seyyar satıcılık yapmak mecburiyetinde kalan Tunus'lu Muhammed Buazizi'nin kendini yakmasıyla başlayan ve Arap dünyasında demokrasi, özgürlük ve insan hakları doğrultusunda yaşanan kitlesel halk hareketlerine verilen ortak isimdir. Tunus, Libya, Mısır, Ürdün, Yemen ve Suriye'de büyük çapta; Irak, Ürdün, Suudi Arabistan, Lübnan ve Fas'ta küçük çapta baş gösteren protestolar, halk ayaklanmaları ve silahlı çatışmalar neticesinde birçok Arap diktatörün devrilmesine rağmen altı yıldır devam eden bu kaotik süreç nihayete erememiştir. Hatta bugün Türkiye Cumhuriyeti'nin 911 kilometrelik sınırı paylaştığı Suriye'nin içinde bulunduğu iç savaş hali sadece Türkiye'yi değil İran gibi bölgesel bir aktör ile ABD ve Rusya gibi iki küresel aktörü de bu savaşın birer parçası haline getirmiştir. Nitekim 15 Mart 2011 tarihinde Suriye'nin Dera kentinde başlayan ayaklanmalar Beşşar Esad karşıtı muhaliflerin Esad'ı devirmek ve kendilerine göre Özgür Suriye devletini kurmaları için silahlı mücadeleye başlamalarına sebebiyet vermiştir. Gerek rejim güçlerinin gerek muhaliflerin dışarıdan aldıkları askeri ve ekonomik desteğe rağmen Suriye toprağı şu an itibariyle rejim güçleri, muhalifler, YPG ve DAEŞ'in kontrol ettiği çok parçalı bir görünüm arz etmektedir.

Geçtiğimiz altı yıllık süreçte yaşanan iç savaş nedeniyle mülteci konumuna düşen Suriyelilerin sayısı altı milyon civarındadır. Türkiye, civarındaki komşuları ile mukayese dahi edilemeyecek derecede siyasi ve ekonomik anlamda güçlü ve istikrarlı bir ülke pozisyonunda olması nedeniyle bu mültecilerin üç milyona yakını Türkiye'ye göç etmiştir. 1,5 milyona yakını Lübnan'a, diğer Suriyeliler ise Ürdün, Irak ve Mısır'a göç etmek zorunda kalmışlardır. 1994 yılında Afrika'nın küçük bir ülkesi olan Ruanda'da iç savaş nedeniyle yaklaşık 1 milyon kişinin öldürülmesiyle 2 milyon kişinin göç etmek zorunda bırakılmasından bu yana bu kadar korkutucu seviyede artan bir mülteci akımıyla karşılaşmamıştık. Suriyeli sığınmacı sorununun vahametini ortaya koyan en önemli faktör ise dünya toplumunun gerekenin yapılması konusunda yetersiz ve isteksiz olmasıdır. 2011 öncesi nüfusu 20 milyon olan Suriye'de, nüfusun 1/4'ü mülteci olarak ülkeden ayrılmak zorunda kalmıştır. Savaşın gidişatı ve rakamın büyüklüğü Suriye ve bölge ülkelerinin gelecekları için çok önemlidir.

Suriye savaşının nihayete erdirilmesi için esasen 2014 yılından itibaren Lozan, Viyana ve Cenevre toplantıları yapılmış ancak bu görüşmeler müspet şekilde sonuçlanamamıştır. 2016 yılında Suriye savaşının askeri yöntemlerle çözülemeyeceği iyice anlaşılınca diplomasi trafiğı başlamış ve Kazakistan Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev'in barış için gerekli platformu sunmayı ve görüşmeler için uygun koşulları sağlamayı teklifi ile birlikte 23 Ocak 2017 tarihinde başkent Astana'da Rusya, İran ve Türkiye tarafından ateşkes ve barış görüşmeleri yapma kararı alınmıştır. Nazarbayev yıllar itibariyle izlemiş olduğu rasyonel, güvenilir ve çok yönlü dış politika ile bu sorunun ancak ve ancak tüm tarafların bir araya geldiğı, yüksek düzeyli katılımın olduğu, etnik köken, din ve mezhep farkı gözetmeksizin tek amacın Suriye'nin bütünlüğü ve bağımsızlığı olduğunun konuşulduğu diplomasi trafiğı ile çözümlenebileceğini görmüştür. Aksi

takdirde rejimin, muhaliflerin, YPG'nin ve DAES'in ayrı ayrı bölgeleri kontrol ettiği çok parçalı Suriye'de bütünlük sağlanmasının çok uzak bir ihtimal olduğu anlaşılmıştır.

Burada mevzubahis Kazakistan olduğunda benim gibi doktorasını Kazakistan üzerine yapmış birinin soracağı neden Astana, Kazakistan'ın ne gibi avantajları olacak ve Nazarbayev Astana görüşmelerine ev sahipliği yapmakla nasıl bir mesaj vermek istiyor gibi bir takım sorular ortaya çıkmaktadır.

Öncelikle en başında İran ve Rusya Esad'ı desteklerken Türkiye, Suudi Arabistan ve Katar muhalefete destek veriyordu. Türkiye'nin Suriye sınırını DAES bombardımanı ve tehlikesinden temizlemek ve YPG'nin pozisyon almasıyla kendi sınırında muhtemel bir Kürt koridorunu önlemek için Suriye'ye askeri olarak girmesiyle İran, Rusya ve Türkiye aynı masa etrafında toplanacaktır. Üç ülkede müttefik güç olarak Kazakistan'ın arabuluculuğuyla ulusal bir ateşkes ve barışın sağlanması için neler yapılması gerektiği ile ilgili görüşmeler yapacaklardır. Bu üç ülke de Esad'ın tahtını koruması için askerlerinin kanının akmasını istemiyor, fakat üçünü de ortak bir paydada buluşturan temel faktör hepsinin DAES'ten nefret etmesi ve DAES'in bu üç ülkeden de ciddi oranlarda savaşı devşirmesidir. Nazarbayev'in Astana görüşmelerine ev sahipliği yapmasının temel nedenlerinden biri de hem içte ve dışta Kazakistan'dan daha önce DAES'e olan katılımların önüne geçmek ve terör örgütleriyle kapsamlı mücadele edileceğinin mesajını vermek hem de altı yıldır süren iç savaşı bitirecek çözümün bir parçası olmaktır. Bu amaçla Kazakistan en başından beri Suriye'deki terör savaşına son vermek için Suriye rejiminin çabalarına destek vermiştir.

16 Aralık 1991 tarihinde bağımsızlığını aldığından itibaren Kazakistan'ın dış politikasını karakterize eden faktörlerden biri de Nazarbayev'in "Tarihin Akışında" adlı kitabında da belirttiği üzere rasyonel ve temelleri olan çok yönlü bir politika izleyerek dünya süreçlerinde ve yaşanan gelişmelerde rol almaktır. Nitekim bağımsızlıktan hemen sonra Ekim 1992 tarihinde Birleşmiş Milletler 47. Genel Kurul toplantısında Asya'da bir güvenlik ve işbirliği süreci başlatılması önerisini ortaya atan Nazarbayev, aralarında Pakistan ve Hindistan'ın bulunduğu birçok ülke arasında arabulucu olarak çatışma içindeki devletleri aynı masa etrafında toplayabilmiştir. Yakın zamanda Kazakistan, Ukrayna-Rusya arasında gerçekleşmesi muhtemel bir barış için diplomatik zemin hazırlamaya istekli olduğunu deklare etmiştir. Ayrıca Kazakistan hem İran nükleer krizinin çözümünde hem de 24 Kasım 2015 tarihinde Türkiye'nin Rus savaş uçağını düşürmesiyle gerilen ve gerileyen Rusya-Türkiye ilişkilerinde arabulucu olarak bölgesel ve küresel barışa ne kadar katkı sunduğunu göstermiştir. Bu amaç doğrultusunda Kazakistan, Suriye'de yaşanan iç savaşın bitirilmesi için savaşa taraf olan bölgesel ve küresel aktörlerin Astana'da bir araya gelmelerinde arabulucu olarak sorunun değil çözümün bir parçası olmak istediği mesajını vermiştir.

Ancak Kazakistan'ın Astana görüşmeleri neticesinde elde edeceği en büyük kazanım ise milyon dolarlar harcansa bile bu kadar başarılı olamayacağı bir düzeyde ülkenin PR'nın ve reklamının yapılacağı realitesidir. Astana görüşmesi bölgesel ve küresel aktörleri aynı masa etrafına toplamayı başaracağından ülkenin tanıtımına müthiş bir katkı yapacaktır. Kazakistan, bilinen yer altı ve yer üstü kaynaklarının (petrol, gaz, altın, kömür, fosfat, sülfür, uranyum, gümüş, çinko, manganez, bakır, alüminyum) çoğunu topraklarında barındıran ve izlediği çok yönlü politika ile Rusya ve Çin'in arasında yer alıp Amerika'nın çıkar mücadelesinin odak noktası

olması ve bunu istikrarlı ve başarılı bir şekilde kontrol etmesiyle büyük takdir toplayan bir ülkedir. Jeopolitik konumu, yeni ve geniş bir pazar oluşu, çok zengin hammadde kaynaklarına sahip olması ve Avrupa ile Asya'yı birbirine bağlayan yol üzerinde bulunmasıyla Kazakistan, son dönem uluslararası ilişkiler çalışmalarında ve uluslararası sistemin işleyişine dair öngörülerde üzerinde en fazla durulan ülkelerden biri haline gelmiştir. Coğrafik olarak dünyanın dokuzuncu büyük ülkesi olmasına rağmen sınırlı düzeyde tanınmaktadır. Ancak, Suriye iç savaşının küresel bir tehdit haline gelmesiyle 23 Ocak Pazartesi günü gerçekleştirilecek Astana barış görüşmeleri sayesinde Birleşmiş Milletlere üye 194 ülkenin akşam haberlerinde, gündüz kuşaklarında ve son dakika haberlerinde Kazakistan'dan (Astana'dan) ve onun devlet başkanı Nazarbayev'in bu görüşmelerdeki rolünden bahsedilecektir. Bu durum Nazarbayev'in Kazakistan'ın 2010 yılında Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı zirvesine ev sahipliği ve başkanlık yapmasından sonra ülke tanıtımına yaptığı en büyük diplomatik katkıdır.

Sonuç olarak altı yıl önce Suriye'de rejim değişikliği için yola çıkan Türkiye, bugün toprak bütünlüğü ve geçiş dönemi Esad ile olsun noktasında mantıklı olarak İran ve Rusya ile aynı masaya oturmaktadır. Zira artık bu savaşın sebeplerinden ziyade sona erdirilmesi elzem hale gelmiştir. Lakin savaş Kazakistan'ın inisiyatifi ve arabuluculuğuyla da bitmeyecek gibidir. Çünkü Suriye savaşına taraf olan bölgesel ve küresel güçteki aktörlerin hiçbiri gerçekte Suriye'yi kurtarmak için savaşmamaktadırlar. Aslında tüm aktörler kendi çıkarlarını Suriye üzerinden gerçekleştirmeye çalıştıklarından Suriye'de hiç kimse kısa dönemde gerçek anlamda kazanamayacaktır. Bu savaşta şimdiye kadar tek bir kaybeden vardır. 2010 yılından bu yana savaş nedeniyle 500 binin üzerinde ölü, yüzbinlerce yaralı, milyonlarca mülteci, eski göz alıcı görüntüsünü mumla aratan harabeye dönmüş bir ülke, rejim ile savaşın dışında birbirleri ile çatışan gruplar tablosu ile karşı karşıyayız. Bu tablonun en büyük kaybedeni evlerinden ve vatanlarından olan, dillerini bilmediği ülkelerde hayat mücadelesi veren, çevre ülkelerde dilenci durumuna düşen, kimisinin de uyuşturucu ve fuhuş sektörüne sürüklendiği ve Suriye'nin birçok bölgesinde çatışma veya hava saldırılarına maruz kalarak bu süreçte çok büyük kayıplar yaşayan Suriye halkıdır.